

Marian Pastuszko

"Triebkräfte und Grundlinien der Entstehung des Messtipendiums", Adalbert Mayer, St. Ottilien 1976 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 21/3-4, 252-254

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wych w czasie pokoju i podczas wojny. Zbyt kazuistycznie omówiono natomiast mało dziś aktualny problem zbezczeszczenia cmentarzy przez czynny wyliczone w prawie. Można było tylko krótko wspomnieć o instytucjach wygasłych, np. *portio episcopalis*. Wątek rozumowania prowadzono raczej w oparciu o źródła i literaturę a za mało włożono wysiłku, aby objąć normami, wnioskami i opisami całość omawianego instytutu.

Na ogół, jak to stwierdził w swym omówieniu G. dalla Torre,¹ należy ocenić rozprawę w całości pozytywnie. Ogrom zebranego materiału i zarysowanie podłoża historycznego dla obowiązujących norm prawa ułatwia zrozumienie wielu zagadnień związanych z instytutem pogrzebu kościelnego. Dostrzeżone usterki stanowią zachętę do dalszych badań. Przede wszystkim nasuwa się myśl, że obraz całości instytutu otrzymalibyśmy po szczegółowych badaniach nad partykularnym prawem pogrzebowym Kościoła oraz nad świeckimi ustawodawstwami regulującymi problem cmentarzy i pogrzebów.

bp Walenty Wójcik

Mayer Adalbert, *Triebkräfte und Grundlinien der Entstehung des Messtipendiums*, Eos Verlag St. Ottilien 1976, s. XXVI, 286.

W naszych czasach są kanoniści, dla których prawem kanonicznym jest tylko to co wydane po Soborze Watykańskim II. Inni, moim zdaniem — słuszniej, także prawo posoborowe wolą widzieć w świetle całej historii prawa kościelnego. Ci ostatni z wielką satysfakcją zapoznają się z dyplomową pracą Adalberta Mayera na temat genezy i kierunków rozwoju stypendiów mszalnych.

Dysertacja ta została przedstawiona Radzie sekcji prawa kanonicznego na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Monachium. Ze Wstępu dowiadujemy się, że temat ten podsunął autorowi profesor Klaus Mörsdorf. Autor dziękuje mu za to, a profesorom Audomarowi Scheuermann i Karlowi Weinzierl — za pomoc przy pisaniu tej pracy.

Na całość pracy, poza wstępem, składają się: spis treści, wykaz skrótów ogólnych, wykaz skrótów Ksiąg Pisma św., wykaz skrótów różnych części dzieła *Monumenta Germaniae Historica*, wykaz skrótów czasopism i większych opracowań, wykaz bibliografii, wprowadzanie, główna treść podzielona na cztery rozdziały, zakończenie, wykaz nazwisk, wykaz miejscowości, indeks rzeczowy.

We wprowadzeniu Autor przedstawia teologiczne racje istnienia stypendium mszalnego. Uważa to za konieczne, bo niektórzy dopatrują się symonii w stypendium mszalnym. Zwraca uwagę, że już w początkach historii Kościoła dary składane duchownym określano wyrazami „*eleemosyna*” — przeznaczane na rzecz Kościoła i „*stips*” — na utrzymanie duchownych. Próba wytłumaczenia relacji między tymi pojęciami

¹ L'Osservatore Romano 116 (1976) nr 208 s. 5.

prowadzi — zdaniem Autora — do wyjaśnienia genezy instytucji stypendium mszalnego.

Autor podjął się opracowania tematu o genezie i kierunkach rozwoju stypendium mszalnego po zapoznaniu się z dawniej pisanymi rozprawami o stypendium mszalnym. Na temat stypendium mszalnego pisali m. in.: Kardynał De Lugo, *Tractatus de venerabili Eucharistiae sacramento*, Lugduni 1636; Thomassinus, *Vetus et nova Ecclesiae disciplina circa beneficia et beneficiarios in tres partes distributa*, Lucae 1728; De Berleendis, *De oblationibus ad altare communibus et peculiaribus, hoc est missae stipendii integra secundum aetates expositio*, Venetiis 1743; Geier Wilhelm, *Gespräch zwischen einem Pharrer, und einem seinigen Pharrkinde über die Messintentionem, und über die Meinung, die Messe gehöre dem, der sie bezahlt*, in: *Theologisch-praktische Monatsschrift* 2/1 Prag. 4 aufl. 1828), 382—402; Link Otto, *Mess-Stipendien*, Regensburg 1901; Merk Carl-Josef, *Die messliturgische Totenehrung in der römischen Kirche. Zugleich ein Beitrag zum Mittelalterlichen Oblationswesen*, Stuttgart 1926; Vincenzo del Giudice, *Stipendia Missarum*. Istituto giuridico della università di Perugia. *Annali della Facoltà di Giurisprudenza*, vol. 34, serie IV, vol. IV, Roma 1922; Tenbörg Erwin, *Die Messstipendium nach dem Codex Iuris Canonici*, Paderborn 1934; Varalta Zacharias, *Natura giuridica del rapporto di offerta e accettazione di „Stipendium missae“*, Roma 1942. Jednak żaden z tych autorów nie zajmował się specjalnie genezą instytucji stypendium mszalnego. Ten problem nie był opracowany i czekał na zbadanie. Adalbert Mayer przeto nie podejmował się bynajmniej zebrania wyników prac dokonanych przez innych wcześniej, ale sam w oparciu o źródła prawa przebadał problem genezy i kierunków rozwoju stypendium mszalnego.

W I rozdziale (s. 7—49) swej pracy Autor omawia rozwój instytucji stypendium mszalnego w pierwszych trzech wiekach Kościoła. Eucharystię uważano wówczas za akt uwielbienia Boga i dziękczynienia Bogu, dokonywany przez gminę chrześcijańską, na pamiątkę śmierci i zmartwychwstania Chrystusa Pana. Udział ludu w Eucharystii wyrażał się m.in. w ofiarowaniu darów, które były przeznaczane na potrzeby liturgii i dla biednych. Wierzono, że nawet umarli przez dary ofiarowane w ich imieniu mogą uczestniczyć we wspólnocie ofiarujących. Wysuwając takie twierdzenia Autor powołuje się na wczesną tradycję chrześcijańską, według której poszczególni uczestnicy obrzędu „Łamania Chleba” urzeczywistniali swoją przynależność do wspólnoty ofiarujących przez składanie darów. Już wówczas odróżniano „oblatio” od „sacrificium”. Dary składane w związku z Mszą św. były wyrazem dziękczynienia wiernych, a służyły na potrzeby miejscowych gmin. Od początku istnienia Kościoła wierni troszczyli się o ubogich oraz pamiętali o prawie duchownych, jako sług Kościoła, do darów składanych Kościołowi.

W rozdziale II (s. 51—133) Autor zajmuje się praktyką składania

darów w Kościele tak na Wschodzie jak na Zachodzie. Bowiem różnice w liturgii Kościołów Wschodniego i Zachodniego ujawniały się także w sprawie składania darów. Na Wschodzie zwracano większą uwagę na sam fakt składania darów, tymczasem na Zachodzie więcej troszczono się o osobisty udział wiernych we Mszy świętej. Ciekawe, że w pierwotnej liturgii chrześcijańskiej także modlitwa błagalna była połączona ze składaniem darów. Duchownym przyznawano prawo do utrzymania, ponieważ nie mogli sprawować niektórych zajęć ziemskich, a to dlatego, by mogli całkowicie oddać się sprawom wyższym. Podziału darów dokonywał biskup.

W III rozdziale (s. 135—195) Autor wskazał na różnice co do składania darów istniejące u różnych narodów Zachodu. Wiadomo bowiem, że co do tego różniły się nieco między sobą Kościoły Galii, Hiszpanii i Kościół anglosaski. Ofiarowane dary uważano za godne pewnej czci. Z tego powodu diakon, jeśli był w grzechu, nie mógł dotykać darów ofiarowanych Kościołowi. We wszystkich Kościołach zawsze przywiązywano większą wagę do całości obrzędu sprawowania Eucharystii, niż do poszczególnych modlitw czy czynności tego obrzędu. Aby nie dopuszczać do stawiania zarzutu, że kapłani spełniają święte czynności za pieniądze, ofiary polecano składać do skarbonek. Z czasem zobowiązano wiernych do składania dziesięcin. Mszę św. uważano za skuteczną dla zbawienia duszy, bo następuje w niej wymiana darów ziemskich i zbawczych.

Rozdział IV (s. 197—270) jest poświęcony kształtowaniu się instytucji stypendium mszalnego na początku średniowiecza. Wpływy starotestamentalne, rzymskie, germańskie odegrały w tej sprawie znaczną rolę. Wierni składając ofiary stypendialne dla duchownych i duchowni składając ofiarę Mszy św. za lud tworzyli wspólnotę. Wierni przyczyniali się w ten sposób do utrzymania duchownych. Ale znaczenie stypendium mszalnego nie leżało tylko w wymiarach materialnych. Chrześcijanin składając dar ze swojej własności przy okazji sprawowania Eucharystii, przyczynia się do uświęcenia świata, co jest celem Eucharystii. Chleb i wino są nie tylko owocami ziemi, ale też — ludzkiej pracy. Ofiary złożone na ołtarzu są włączane w ofiarę Chrystusa, co jest najwspanialszym celem trudu włożonego w każdą pracę. Przy tym mniejsze znaczenie ma to, czy człowiek składa owoce swojej pracy w postaci chleba i wina, czy w postaci ofiary pieniężnej.

Cała dysertacja Adalberta Mayera jest solidnie udokumentowana tekstami pisarzy Kościoła, synodów, racjami teologicznymi i prawnymi. M.in. z tego powodu praca ta jest na wysokim poziomie naukowym. Do tego przyczyniają się również pracochłonne, ale jakże pożyteczne indeksy, które Autor zamieścił w swej pracy.

W sumie pracę o genezie i kierunkach rozwoju instytucji stypendium mszalnego oceniam jako bardzo dobrą. Należy sobie życzyć więcej takich prac z historii prawa o sakramentach.

Ks. Marian Pastuszko